

La defensa dels interessos surers des de Cassà de la Selva. Marçal de Trincheria i de Bolós (1838-1898)¹

JOAQUIM ALVARADO

Quaderns de la Selva, 17

•

Any 2005

p. 105 a 125

• CENTRE D'ESTUDIS SELVATANS •

1. Per a la realització d'aquest article, agraeixo l'ajut de Dolors Grau, arxivera municipal de Cassà, així com la confiança dipositada per part de l'amic Elvis Mallorquí.

En els darrers tres anys els estudiosos de la història del negoci del suro, ja sigui en les seves branques forestal, industrial o comercial, hem aconseguit incrementar el nombre de treballs dedicats a la història d'aquesta indústria tan característica de les nostres comarques. Els diferents llibres, articles, comunicacions a congressos... que han aparegut de 2002 ençà² ens han facilitat que, en el moment actual, disposem d'una bibliografia molt superior a la que teníem anteriorment. Això fa que, avui dia, tot i que els clàssics treballs de gent com Ramiro Medir³ o Yvette Barbaza continuen essent referències molt vàlides (i, en bona part, necessàries),⁴ al seu costat hi hagi un ja considerable nombre de treballs que han desenvolupat diferents aspectes que són objecte d'interès per a l'historiador de la indústria surera.

Malgrat tot, encara queda un llarg camí per recórrer. I un munt de tòpics per desmuntar. La història de la indústria surera catalana ha tingut el problema que diferents elements característics de la seva evolució històrica han fet que hagi estat vista com un *rara avis* dins la història econòmica general de Catalunya. Les dificultats (i resistències) a la mecanització dels processos productius,⁵ el predomini dels tallers de dimensions petites o mitjanes i la seva continuïtat en el temps,⁶ el fet de tractar-se d'una indústria centrada exclusivament en l'exportació i la seva extremada localització (en el cas català, a la meitat est de les comarques gironines), ha fet que aquesta indústria hagi estat analitzada com a quelcom estrany, molt diferenciada de les altres activitats de transformació que es realitzaven a Catalunya a la mateixa època.

2. Remarquem sobretot Pere SALA: *Manufacturas del Corcho SA (antiga Miquel & Vincke). Líder de l'exportació industrial espanyola (1900-1930)*, Museu del Suro, Palafrugell, 2003; ROSA ROS: "La comercialización de productos corcheros a inicios del siglo XIX. El ejemplo de la empresa Rafael Arxer, Hijo y Compañía (1817-1820)", *Revista de Historia Industrial* núm. 24, 2003; p. 163-189; ZAPATA BLANCO, Santiago: "Del suro a la cortiça. El ascenso de Portugal a primera potencia corchera del mundo", *Revista de Historia Industrial* núm. 22, 2002; p. 109-137. JIMÉNEZ BLANCO, José Ignacio: "Los Larios y la Industria Corchera. Un caso de industrialización fallida en el Campo de Gibraltar", *Revista de Historia Industrial* núm. 27, 2005; p. 49-89. Al seu costat hem de destacar diferents aportacions en Congressos que aquí seria molt llarg enumerar (tenint en compte que bona part foren presentades al Congrès que se celebrà a Palafrugell els passats 16 a 18 de febrer d'enguany, dedicat específicament al món del suro). Així mateix s'han realitzat diferents treballs sobre l'evolució del negoci surer en una localitat o comarca concreta. Destaquem HERNÁNDEZ, Santiago: *Palafrugell i el suro. Feina i gent dels inicis de la indústria a la postguerra*, Ajuntament de Palafrugell i Diputació de Girona, Palafrugell, 2002; VILÀ, Agustí M.: *La indústria suro-tapera a Lloret de Mar*, Ajuntament de Lloret de Mar, Lloret de Mar, 2002; ALVARADO, Joaquim: *El negoci del suro a l'Alt Empordà (s. XVIII-XIX)*, Museu del Suro, Palafrugell, 2002; ALVARADO, Joaquim: *Suro, carracs i taps. Llagostera (1753-1934)*, Ajuntament de Llagostera, Llagostera, 2004; ALVARADO, Joaquim: *Industrials i tapers (Del segle XVIII al XX)*, Història de Cassà, col. Manuel Tolosà núm. 1, Ajuntament de Cassà de la Selva, Cassà de la Selva, 2005.
3. RAMIRO MEDIR i JOFRA (Palafrugell, 1888-1972). Secretari de la Delegación Nordeste de la Comisión Arbitral del Corcho i del Sindicato Nacional de Madera y Corcho. També fou secretari del Grupo Provincial de la Industria y Comercio del Corcho. Autor del llibre *Historia del gremio corchero* i d'un munt d'articles en altres revistes. Vegeu la relació de les seves publicacions a L'Estoig núm. 3, 1993. És interessant indicar la seva participació en el debat sobre la Costa Brava l'any 1935, abans que s'imbriqués de ple en el món del suro. Sobre el seu paper en aquest debat vegeu TURRÓ I ÀNGUILA, Jordi: "Planificació i promoció turística a la Costa Brava dels anys 30", *Revista de Girona* núm. 230, 2005; p. 39-45.
4. MEDIR; Ramiro: *Historia del gremio corchero*, Alhambra, Madrid, 1953; BARBAZA, Yvette: *El paisatge humà de la Costa Brava*, Ed. 62, Barcelona, 1986 (edició original de 1966), 2 vols.
5. Àmpliament desenvolupats a ESPADALÉ, Josep: "L'aplicació de maquinària en la manufactura surotapera", *Revista de Girona* núm. 214, 2002; p. 276-283. Una bona anàlisi de la diferent maquinària apareguda a principis del segle XX a SALA, Pere: "Tecnologia, empresa i mercat en les indústries del suro" dins DD.AA.: *Tècnics i tecnologia en el desenvolupament de la Catalunya contemporània*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2000; p. 280-287.
6. Sobre aquest aspecte vegeu SALA, Pere: "Obrador, indústria i aranzels al districte surer català (1830-1930)" *Recerques* núm. 37, 1998; p. 109-135.

A més, cal tenir en compte que la indústria surera ha estat també coneguda fora de les nostres comarques. Sobretot a Portugal, el principal productor mundial en aquests moments.⁷ També a Extremadura i Andalusia occidental, amb una intensitat menor que a Catalunya, tot i disposar de majors superfícies d'alzina surera.⁸ Així mateix, hi ha hagut fàbriques i tallers surers a França, país vitícola per excel·lència, instigador (segons les visions tradicionals) dels inicis de la indústria surera catalana. Però a la fi del segle XIX, països com Alemanya, Àustria-Hongria o Rússia disposaven de fàbriques de taps de suro, i de dimensions considerables. És en aquest context que Marçal de Trincheria intenta dur a terme els seus projectes. Però això ho veurem més detalladament tot seguit.

Perquè ens interessa aturar-nos en el cas portuguès. Les impressions globals donen la idea que no hi ha hagut contactes entre industrials surers catalans i portuguesos. La figura dels Mundet, família originària de Palamós i establerta a Seixal a l'inici del segle XX, creadora d'una de les principals empreses mundials de suro del segle XX,⁹ seria suficient per tallar de soca-rel aquesta idea. El segle XIX va haver-hi surers catalans que es van traslladar a cercar suro portuguès. Agustí M. Vilà ens va parlar de l'empresa *Ball-llatinas, Comas y Cía*, de Lloret de Mar, que tenia una sucursal a Faro, a l'Algarve, que proveïa de suro portuguès diferents empreses sureres catalanes els anys seixanta del segle XIX.¹⁰ I nosaltres mateixos coneixem el cas de Josep Raset i Sastre, natural de Llagostera, que a l'alçada de 1898 es trobava a Lisboa, com a representant a Portugal de l'industrial ganxó Tomàs Brugada.¹¹ El fet és que les indústries sureres de Catalunya i de Portugal no han estat tan allunyades com sempre s'ha dit. Els intercanvis entre el món surer català i portuguès han estat molt més intensos del que s'ha cregut. I Marçal de Trincheria fou un d'aquests homes que accentuà (o més ben dit, intentà accentuar) aquests vincles entre les economies sureres dels dos països.

I un altre element previ que cal esmentar és la dicotomia entre propietaris forestals i industrials tapers. Els indicadors generals són que els interessos d'aquestes dues parts eren contraposats. Els propietaris d'alzines sureres estaven interessats a

7. Sobre l'evolució de la indústria surera portuguesa en el segle XX, i el seu predomini a nivell mundial, vegeu ZAPATA BLANCO, Santiago; "Del suro a la cortiça..."; Per a una visió més global de l'evolució del negoci surer a Portugal vegeu MENDES, Américo Carvalho; "A economia do sector da cortiça em Portugal. Evolução das actividades de produção e de transformação ao longo dos séculos XIX e XX"; comunicació presentada al Congrés *Empresas e instituições em perspectiva histórica*, Aveiro, 15 i 16 de novembre de 2002. Més recentment, tenim el treball de PESTANA, Miguel; "A evolução do Sector Corticeiro em Portugal"; comunicació presentada al Congrés *Suredes, fàbriques i comerciants. Passat, present i futur del negoci surer*, Palafrugell, 16-18 de febrer de 2005.
8. Vegeu ZAPATA BLANCO, Santiago; "Corcho extremeño y andaluz, tapones gerundenses"; *Revista de Historia Industrial* núm. 10, 1996; p. 37-67. Sobretot a les p. 39-43, on es fa una comparació de diverses dades sobre producció de Catalunya, Extremadura i Andalusia Occidental.
9. Sobre els Mundet de Seixal, vegeu CARRASCO, Carlos; AFONSO, Fátima; FERREIRA, Fernanda i FILIPE, Graça; "A Mundet e os modelos de formação de "centros corticeiros" no século XX. Da Catalunha ao Seixal (Portugal): o período de instalação e de consolidação"; comunicació presentada al Congrés *Suredes, fàbriques i comerciants. Passat, present i futur del negoci surer*, Palafrugell, 16-18 de febrer de 2005. Vegeu també SALA, Pere; *Manufacturas de Corcho SA...*; p. 167-169.
10. VILA, Agustí M.; *La indústria suro-tapera a Lloret de Mar*; p. 69-78.
11. ALVARADO, Joaquim; *Suro, carracs i taps...*; p. 159.

facilitar la venda del suro de les seves propietats, al preu més elevat possible i fós on fós, independentment que el comprador actués en representació d'un industrial català, francès o alemany. Els fabricants de taps volien que la matèria primera anés a les seves mans per poder fer-ne taps i vendre el producte ja elaborat a l'estranger. Ara bé, de debó tots els agents involucrats en l'explotació del negoci del suro es trobaven en un dels dos bàndols? No podríem trobar posicions intermèdies?

En aquest text, analitzarem el cas d'un personatge que intentà trencar aquestes limitacions. Una persona que analitzava el negoci del suro en la seva globalitat, no des d'una de les posicions col·laterals. I una persona que tenia una perspectiva de mercat ampli, imaginava una aliança comercial entre Portugal i Espanya per donar més beneficis a la indústria surera d'ambdós països. El nostre personatge era originari d'Olot, però les seves actuacions en defensa del suro ibèric es feren des de Cassà de la Selva, on hi tenia importants extensions d'alzines sureres, i, per tant, era conscient de les possibilitats de negoci que comportava. El nostre home es deia Marçal de Trincheria i de Bolós.

El personatge. Antecedents històrics i breus apunts biogràfics

El cognom Trincheria és originari de Prats de Molló, població que, a causa del Tractat dels Pirineus de 1659, passà a dependre administrativament de l'Estat francès. No tots els seus habitants, com tampoc els d'altres poblacions rosselloneses, acceptaren aquesta nova situació, i alguns protagonitzaren una sèrie de revoltes que es perllogaren en el temps gairebé fins a la fi de la Guerra de Successió espanyola, el fatídic 1714.¹² Evidentment, aquí no ens entretindrem a analitzar aquestes resistències. Simplement fem esment que un dels principals opositors a l'adscripció del Rosselló a França fou Josep de Trinxeria, avantpassat del nostre home i un dels principals dirigents de l'anomenada revolta dels Angelets.¹³ La seva derrota l'obligà a fugir a al sud dels Pirineus, on establí la seva residència a Olot. Carles II, com a homenatge, li atorgà el títol de noble gentilhome de la Corona d'Aragó.¹⁴ Entre els seus descendents, destaquem la figura de Blai de Trincheria, membre del cos d'enginyers de la corona i comandant general del regne d'Aragó, que arribà al rang de mariscal de camp dels exercits reials concedit per Felip V.¹⁵

12. Sobre les resistències de la població rossellonesa a la incorporació a França vegeu FERRER, Mònica; "El Rosselló i la monarquia francesa (1659-1721). Guerres, resistències, identitats" dins ALBAREDA, Joaquim et al.; *Del patriotisme al catalanisme. Societat i política (segles XVI-XIX)*, Eumo, Vic, 2001; p. 263-288.

13. AYATS, Alain; *Les guerres de Josep de la Trinxeria (1637-1694). La guerre du sel et les autres*, ed. El Trabucaire, Perpinyà, 1997; FERRER, Mònica; "El Rosselló i la monarquia francesa..." p. 271-274.

14. GIFFRÉ, Pere i CONGOST, Rosa; "Els hisendats gironins. Una presentació històrica" dins SAGUER, Enric (coord.); *Els últims hereus. Història oral dels propietaris rurals gironins (1930-2000)*; Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona, 2005; p. 36.

15. JUANOLA, Miquel; "Cassà, en la defensa de la indústria del corcho", *Reportajes históricos*, Cassà de la Selva, 1958; p. 272-273.

Els descendents d'aquests dos personatges s'instal·laren a Olot i Comarca i es dedicaren a l'administració de les seves finques (entre les quals destaquem la Força de Juvinyà, a Sant Joan les Fonts), i de les seves terres. Esdevingueren, a la llarga, una típica família d'hisendats gironins, dedicada a la gestió del seu patrimoni.¹⁶ Seguint la tradició de l'hereu, les propietats s'anaren transmetent al llarg de les generacions.

El nostre home, nascut a Olot el 1838, no era hereu. El seu matrimoni, l'any 1868, amb Dolors Güitó i Genover, pubilla de la casa Güitó-Llach el duugué a traslladar-se a Cassà de la Selva. Prèviament havia estudiat dret civil i canònic i dret administratiu a la Universitat de Barcelona. El seu trasllat a Cassà i, de fet, la gestió de les propietats de la seva família política l'ajudaren a prendre consciència de la importància per a l'economia i la societat cassanenca de les alzines sureres i de la indústria surotapera. L'ambient dinàmic que es vivia a Cassà al voltant del negoci del suro fou un element decisiu per entendre la implicació de Marçal de Trinchera en la defensa dels interessos surers.

El negoci del suro a Cassà de la Selva en el segle XIX. Breus pinzellades

La indústria surotapera es coneixia a Cassà com a mínim des de 1760, el primer taper localitzat en aquest poble es deia Francesc Malavila i Marranxa, i ja fou localitzat en els registres parroquials per part de Ramiro Medir.¹⁷ Segons aquest mateix autor, el 1842 hi havia 40 fàbriques a la població.¹⁸ A l'alçada de 1851 hi havia un mínim de deu establiments on s'elaboraven taps de suro. A l'alçada de 1874 n'hi havia vint-i-cinc. Al 1901 la matrícula industrial indicava l'existència de trenta-cinc fàbriques de taps de suro.¹⁹ Pel que fa al nombre d'obers, detectem l'existència de 159 treballadors del suro cassanencs l'any 1857, 529 al 1877 i 730 al 1894.²⁰ El 1884, un llibret sobre la situació de la indústria surera ubicava dues màquines a Cassà.²¹ Un altre estudi de 1897 no en detectava cap (en contrast amb les 290 que ubicava a Sant Feliu de Guíxols).²² Les matrícules industrials no reflectiren la presència de màquines fins ben entrat el segle XX. Aquesta font

16. La bibliografia sobre els hisendats gironins, concretament, sobre els seus orígens i la seva evolució històrica és relativament extensa. Destaquem CONGOST, Rosa; *Els propietaris i els altres. La regió de Girona, 1768-1862*, Eumo, Vic, 1990; CONGOST, Rosa; "De pagesos a hisendats: reflexions sobre l'anàlisi dels grups socials dominants. La regió de Girona (1780-1840)", *Recerques* núm. 35, 1997; p. 51-72; BOSCH, Mònica; "La formació d'una classe dirigent: els hisendats de la regió de Girona. L'exemple del patrimoni Carles (1750-1850)" dins CONGOST, Rosa i TO, Lluís (coord.); *Homes, masos, història. La Catalunya del Nord-est (segles XI-XX)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1999; p. 365-408; GIFRE, Pere i CONGOST, Rosa; "Els hisendats gironins..."; p. 21-58.

17. MEDIR, Ramiro; *Història del gremio corchero*; p. 15.

18. Íbid; p. 459.

19. ALVARADO, Joaquim; *Industrials i tapers...*; p. 35-37.

20. Íbid; p. 54-61.

21. GICH, Josep i GIL, Manuel; *La indústria corcho-tapenera*; Girona, 1885; p. 23.

22. SERRAT BANQUELLS, Emili; "La indústria corcho-tapenera en la provincia de Gerona", *Asociación Literaria de Gerona. Certamen de 1897*, Paciano Torres, impressor, Girona, 1898; p. 72.

indicava l'existència en tot el municipi de vuit màquines per fer taps l'any 1910, i vint-i-quatre el 1915.²³ L'auge de la màquina de garlopa a partir de 1900 també afectà en gran mesura a la indústria surera de Cassà de la Selva.²⁴

El dinamisme que aquesta indústria tingué en aquesta localitat queda indicat per la creació, el 1892, de l'agrupació local del *Fomento de la Industria Nacional Corcho-Taponera*. Aquest era un organisme promogut per Primitiu Artigas, destinat a la promoció i defensa de la indústria, comerç i propietats sureres. Josep Domingo, Francesc Vidal Saló, Josep Gruart Poch, Narcís Jubert, Josep Jubert i Francesc Figueras, fill, varen constituir aquesta agrupació en data 16 de febrer de 1892. Les localitats sureres catalanes van anar constituint les seves agrupacions locals, fins que a l'octubre del mateix any, a Sant Feliu de Guíxols, es constituïa el Consell General del *Fomento* de l'àrea catalana. L'impuls que els cassanencs havien donat a aquest organisme quedà reflectit en el fet que Josep Gruart Poch fou escollit president, Francesc Figueras secretari i Josep Domingo tresorer. Fins a la seva desaparició, a l'inici del segle XX, aquest organisme promogué diverses actuacions per a la protecció dels interessos surers.²⁵

Precisament, la secció del *Fomento* a Cassà es formà el mateix any, 1892, en que Marçal de Trincheria promogué el projecte que analitzarem a fons al llarg d'aquest article.

Marçal de Trincheria en els debats proteccionistes de 1868-1877

És a l'inici de l'anomenat "Sexenni Revolucionari" quan localitzem les primeres accions de Marçal de Trincheria defensant els interessos de la indústria surera. Concretament, en els debats previs a l'anul·lació de la prohibició d'exportar suro sense elaborar des de la província de Girona. Trincheria participà en la reunió que tingué lloc a Cassà el dia 18 de novembre de 1868, en la qual s'acataren les conclusions a les quals s'havia arribat en la reunió de pobles tapers de Palafrugell. El nostre home proposà que es mantingués la prohibició de sortida del suro fins que es pogués posar a treballar la totalitat de la producció espanyola per, posteriorment, estendre la prohibició a nivell peninsular.²⁶ Aquest darrer apunt és interessant perquè indica que el nostre home ja projectava, a l'alçada de 1868, la possibilitat d'aliança entre portuguesos i espanyols per a la protecció dels suros, tema sobre el qual insistí posteriorment, com podrem veure. Això, però, era un projecte a llarg termini, en aquells moments el que interessava era conservar els suros espanyols

23. ALVARADO, Joaquim; *Industrials i tapers...*; p. 37-38.

24. ESPADALÉ, Josep; "L'aplicació de maquinària..."

25. MEDIR, Ramiro; *Historia del gremio corchero*; p. 170-175.

26. TRINCHERIA, Marçal de; *Lo que hay de aceptable y de inadmisible en la exposición que a las Cortes elevan los comisionados generales por las provincias catalanas, Extremadura y Castilla la Nueva, sobre fijación de un derecho ad valorem a la exportación de los corchos en planchas y cuadrados, y en la impugnación del derecho opresor que se intenta imponer al corcho en bruto*; Pablo Puigblanquer impresor, Girona, 1877; p. 9-10.

i destinar-ne la totalitat, en la mesura que fós possible, a fer taps. Trincheria arribava a la conclusió que la producció anual de suro català només donava feina a les fàbriques catalanes per a tres mesos. La resta de l'any els fabricants de taps de les nostres comarques havien de treballar suro provinent de la resta de l'Estat. En canvi les indústries taperes existents a Andalusia i Extremadura consumien únicament la sisena part del suro que es produïa en aquelles contrades.²⁷

Finalment, el 1870 es decretà l'aixecament de la prohibició de sortida de suro en planxa des de Girona, que havia estat vigent des de 1845. El nostre home condemnà enèrgicament aquesta mesura, car entenia que la prohibició havia permès el desenvolupament de la indústria surera catalana.²⁸ Fins el 1876 continuà escrivint articles i participant en debats en els quals insistia en la necessitat de retornar la protecció als suros catalans. També s'interessà pel manteniment de les qualitats dels taps de suro. Trincheria maldà contra la tendència dels anys anteriors a fer aliatges de suro de diferents destinacions. El nostre home opinava que els compradors exigien que els taps fossin elaborats amb taps catalans, i aquestes barreges no feien més que empobrir el producte i fer-lo menys atractiu per als mercats internacionals. La necessitat de barrejar suro català amb el d'altres zones havia desprestigiats les fàbriques catalanes, els tapers d'aquests establiments es veien obligats a donar als taps aparença de propis.²⁹

Arribem a 1876, any amb molt de moviment al voltant dels aranzels per a l'exportació del suro. A principi d'any els propietaris de suredes, fabricants de taps i obrers de Girona van presentar una exposició a les corts on demanaven que es fixessin al suro en planxa i als carracs els drets protectors que fossin compatibles amb els de les partides d'importació dels taps a l'estranger, que els drets recaiguessin sobre el valor de la matèria i no sobre el pes, i demanaren també que es fessin extensius aquests drets a la resta de l'Estat.³⁰ En xifres, es demava que per al suro de qualitat es gravessin uns drets de 7,5 pessetes per kg., cosa que suposava un valor del 6%, mentre que per als suros bastos, els drets poguessin a 25 pessetes per kg., un 30% del valor.³¹ Aquesta mesura fou acceptada per les Corts, que en la sessió de 21 de juliol de 1876 aprovaren la Llei de pressupostos, on inclogué una autorització perquè el ministre d'Hisenda pogués imposar un dret d'exportació *ad valorem* al suro en brut provinent de totes les províncies espanyoles.³²

27. *Ibid*; p. 7-9. Cal indicar que, segons Santiago Zapata, a l'alçada de 1876, Andalusia i Extremadura produïen el 70,5% del suro espanyol, mentre que el restant 29,5% es produïa a Catalunya. ZAPATA BLANCO, Santiago; "El alcornoque y el corcho en España, 1850-1935" dins GARRABOU, Ramon, BACIELA, Carlos i JIMÉNEZ BLANCO, José Ignacio; *Historia agraria de la España contemporánea. 3. El fin de la agricultura tradicional (1900-1960)*, Crítica, Barcelona, 1986; p. 241.

28. *Ibid*; p. 7.

29. *Ibid*; p. 6.

30. MEDIR, Ramiro; *Historia del gremio corchero*; p. 101-102.

31. SALA, Pere; "Obrador, industria i aranzels..."; p. 125-126.

32. MEDIR, Ramiro; *Historia del gremio corchero*; p. 103.

En aquest aspecte, Trincheria jugà el paper de respondre als atacs que arribaren des del sud-oest d'Espanya a la nova protecció. La *Asociación Corchera* de Sevilla considerà injust i desfavorable el dret protector que havien aconseguit els catalans. Des del punt de vista d'aquest organisme s'havia incorregut en una greu violació de la lliure disposició de la propietat.³³ El nostre home respongué a les acusacions insistint en les diferents qualitats i possibilitats que tenien els suros catalans respecte els del sud-oest espanyol i defensà a tort i a dret la necessitat d'aquesta protecció per tal que els obrers del suro mantinguessin els seus llocs de treball i el seu volum de feina.³⁴ Trincheria indicà que per tal que la indústria surera espanyola no passés dificultats, s'havien de tenir en compte i desenvolupar les idees següents:

- La impossibilitat d'uniformitzar els drets aranzelaris dels suros catalans i del sud-oest peninsular.
- La prohibició absoluta d'extracció del suro català, o bé imposar forts drets a les extraccions. La seva menor quantitat i la seva major qualitat feia necessari posar totes les traves possibles a les sortides de matèria primera fora del Principat.
- La necessitat de protegir l'exportació del suro del sud-oest espanyol.³⁵

Les pressions dels propietaris andalusos i extremenys donaren el seu fruit. Al desembre de 1876 la qüestió tornava a plantejar-se a les Corts. Les grans discordances d'interessos propiciaren que el ministre d'Hisenda, García Barzana-llana, delegués la qüestió a la Direcció general de duanes i a la Junta d'aranzels. Finalment, un decret de 17 de juliol de 1877 derogava el dret d'imposar drets *ad valorem*, disposant la imposició de 5 pessetes per cada 100 kg. al suro en panes a la província de Girona i la lliure extracció a la resta del país.³⁶

Al llarg del debat de 1876-77, les aportacions de Marçal de Trincheria foren fonamentals. Ja en aquells moments disposava de dades que li permetien comparar la quantitat de suro disponible en els arbres catalans, extremenys i andalusos i la situació de les indústries surotaperes de les dues regions. Com a propietari i gestor de les propietats adquirides pel seu casament, era conscient de les possibilitats de la matèria primera a l'hora de generar ingressos als propietaris forestals que disposaven d'alzines sureres. Però, a més, residia en una localitat on la indústria surotapera s'havia desenvolupat amb força, era conscient de les necessitats de suro abundant i a bon preu que era necessari per al manteniment dels tallers cassanencs (i de tot Catalunya), alhora que era conscient que calia evitar les sortides massives de suro sense elaborar i carracs cap a altres països.

33. TRINCHERIA, Marçal de; *Lo que hay de aceptable...*; p. 2-3.

34. *Ibid*; p. 13.

35. *Ibid*; p. 15.

36. MEDIR, Ramiro; *Historia del gremio corchero*; p. 107.

Les pressions dels propietaris andalusos i extremenys, al final, aconseguiren limitar els objectius catalans. Per aquells anys, importants companyies estrangeres estaven comprant grans quantitats de suro al sud-oest espanyol. Al 1878 *Armstrong Cork Company* començà a adquirir suro d'aquelles regions.³⁷ Com a dada indicativa, destaquem que entre els anys 1870-1900, les societats *Robinson Brothers Cork Growers Limited*, de York, i *Buckwall and sons*, de Londres, acaparaven el 80% del suro adquirit a la localitat extremeña de Valencia de Alcántara.³⁸ Els beneficis immediats aportats per aquests compradors estimularen l'ofensiva contra un projecte titllat de "català".

El projecte de Lliga duanera hispano-portuguesa de 1892

Un nou debat al voltant dels aranzels aplicables als productes surers fou l'origen del projecte pel qual és més conegut avui dia el nostre home. El 31 de desembre de 1891 s'aprovaven els nous aranzels, els quals entraren en vigor l'1 de febrer de l'any següent. S'imposava un aranzel de sortida del suro en planxa des de la província de Girona de cinc pessetes per cada 100 kg. La resposta catalana fou ràpida. El 15 de gener els industrials, comerciants i obrers de Palafrugell adreçaren una exposició al ministre d'Hisenda en la qual reclamaren que aquest aranzel havia d'augmentar fins a un mínim de vint-i-cinc pessetes per cada 100 kg de suro en planxa que s'exportés.³⁹ En el document s'exposava que els països compradors de taps cada cop tenien els drets d'entrada més elevats,⁴⁰ coincidint amb l'increment del consum de begudes alcohòliques en aquests països. Des de Cassà de la Selva, en data 23 de gener, es va adreçar una altra exposició que insistia en els termes exposats pels de Palafrugell, però considerant que el mínim que calia exigir per a l'exportació de cada 100 kg. de suro en planxa eren trenta-cinc pessetes.⁴¹

En aquest context, prengué força la idea de Lliga duanera entre Espanya i Portugal que començà a promoure Marçal de Trincheria. Com el seu nom indica, consistia a establir la lliure circulació de productes surers entre els dos estats, per

37. GRUPO DE ESTUDIOS DE HISTORIA RURAL, "Armstrong Cork Company. Pittsburgh-Sevilla, 1878-1915" dins GUTIÉRREZ, Miquel (coord.); Doctor Jordi Nadal. *La industrialització i el desenvolupament econòmic d'Espanya*, vol. II, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1999; p. 1.315.

38. SÁNCHEZ MARROYO, Fernando; *Dehesas y terratenientes en Extremadura. La propiedad de la tierra en la provincia de Cáceres en los siglos XIX y XX*, Asamblea de Extremadura, Mérida, 1993; p. 263.

39. *Exposición elevada al Exmo. Sr. Ministro de Hacienda por los industriales, comerciantes y obreros corcheros de Palafrugell*, Imprenta de Paciano Torres, Girona, 1892. La Comissió encarregada de redactar i adreçar el document estava formada per Josep Genís, Josep Masdevall, Miquel Avellí, Francesc Esteve, Josep Alsina, Pelai Capella i Salvi Casademont.

40. Concretament, indicaven que per cada 100 kg. de taps de suro que entrava en els seus països, Alemanya cobrava un aranzel de 12,50 pessetes, Àustria de 30, Dinamarca de 16,87, Holanda de 21,20, Itàlia de 15, França de 13 o 20 depenent de la longitud dels taps, Estats Units de 175 i Mèxic de 250. *Ibid*; p. 5.

41. *Industria corchera. Exposición elevada al Exmo. Sr. Ministro de Hacienda por los industriales, comerciantes y obreros corcheros de Cassà de la Selva*, Imprenta de La Lucha, Girona, 1892. Aquesta Comissió estava formada per Josep Gruart, Francesc Vidal Saló, Josep Domingo, Narcís Jubert, Martí Gruart, Josep Jubert i Francesc Figueras fill, i fou el germe de la secció local del *Fomento de la Industria Nacional Corcho-Taponera* que es constituïria a Cassà al cap de pocs dies.

tal de poder fer front comú a les indústries taperes existents en els països no productors de matèria primera, com eren Alemanya, Àustria, Rússia,... Trincheria, veterà dels debats de 1868-69 i 1876-77, com ja hem vist, era coneixedor dels avantatges que havia proporcionat el proteccionisme a la indústria surera catalana. Així mateix, com a propietari forestal, era coneixedor dels preus del suro i del fet que l'adquisició de matèria primera, en una indústria tan poc mecanitzada i amb una participació tan baixa del capital fix com era la surera, fàcilment podia representar entre el 50% i el 75% dels costos totals d'una fàbrica de taps catalana.⁴² I la seva condició de cassanenc, una població amb un entramat industrial taper amb unes arrels molt pronunciades, el feia coneixedor de les dificultats per les quals passaven les empreses en els moments de manca de matèria primera. En aquests aspectes, no detectem excessives diferències amb altres propagandistes existents en diferents punts de la geografia surera catalana.

El seu punt de distinció era l'ampli coneixement que tenia de la situació a Portugal.⁴³ Trincheria era conscient que aquest país s'havia incorporat amb retard al mercat mundial de la producció de taps. Entre els anys 1876-1880, a parer del nostre home, Portugal visqué un espectacular increment d'aquesta indústria,⁴⁴ però a partir de 1880 patí el tancament d'un gran nombre de petites i mitjanes fàbriques i els tapers portuguesos es veieren obligats a emigrar o a canviar d'ofici. Sobre aquest aspecte hi insistí particularment en el redactat definitiu de la seva memòria, tot i que no sabem quines dades li van permetre d'arribar a aquestes conclusions.⁴⁵ Segons Trincheria, poblacions com Évora, Estremoz o Azaruja, havien conegut un gran auge de la indústria suro-tapera, però des de 1880 experimentaren el tancament de fàbriques i l'atur per als obrers.⁴⁶

Trincheria basava el seu projecte en la idea que el suro de la península ibèrica no tenia competidor a nivell mundial. A la primera part del seu estudi es dedicà a analitzar detingudament les característiques dels suros d'altres regions mundials. Primer, va analitzar el suro del nord d'Àfrica, conclouent que les majors temperatures comportaven que aquest suro fós menys resistent: "*Los tapones africanos no saltan de la botella, no dan estallido (en catalán "no petan"), y se rompen como si fuesen de brezo o de palo, en forma totalmente distinta de la rotura del corcho, con el adañadimiento que se deshacen en serrín, lo cual causa suciedad en los líquidos.*"⁴⁷ Els catalans que

42. Podem agafar l'exemple de l'empresa Bech de Careda Hermanos, d'Agullana, que en els anys 1891-1895 l'adquisició de suro, carracs i taps elaborats en altres establiments comportava el 73,24% de les despeses de l'empresa. ALVARADO, Joaquim; *El negoci del suro...*, p. 119.

43. Una perspectiva general de l'economia portuguesa en el segle XIX a PEDREIRA, José Miguel; "Obstáculos a la industrialización de Portugal en el siglo XIX"; *Revista de Historia Industrial* núm. 2, 1992; p. 31-60.

44. Sobre l'auge de l'economia portuguesa i la seva decadència d'ençà 1880 vegeu MENDES, Américo Carvalho; "A economia do sector da cortiça..."; p. 35-37.

45. TRINCHERIA, Marcial de; *Memoria sobre la Liga Aduanera Hispano-Portuguesa*, Impremta de Pablo Puigblanquer, Girona, 1893; p. 15.

46. *Ibid*; p. 82.

47. *Ibid*; p. 22.

havien importat suro africà o que havien explotat les suredes d'aquelles regions havien fracassat. El suro d'aquelles zones, a parer de Trincheria, generava un màxim de quatre collites.⁴⁸

El suro de l'illa de Còrsega no li mereixia millor opinió. *"Es un corcho rudo y de costosa elaboración. La corteza resulta atrofiada o pobre dando por resultado que el defecto o tara, conocida en la fabricación como seca e invisible casi siempre, motiva el que los tapones sean dudosos"*⁴⁹

A la resta de regions dedicà uns comentaris molt més minsos. Sobre Sardenya i Sicília, opinava que es tractava de suros prims, que no servien per al tapament. Del Rosselló en tenia millor concepte, però la seva pasta era pitjor que la del sud dels Pirineus i les collites anyals eren insignificants. Del departament del Var opinava que la producció era molt petita i la producció de trefins nul·la.⁵⁰

Tot seguit, el nostre home denuncià la política comercial dels Estats Units, concretament, l'aplicació del decret del president McKinley de 1891, pel qual, a partir d'aleshores, es gravaria la importació de taps i carracs d'acord amb pes, i no *ad valorem*. Concretament, s'instaurà un gravamen d'1,75 pessetes per kg. de taps. Les pressions dels fabricants de taps nord-americans facilità aquesta mesura. Així, els Estats Units esdevingueren un mercat infranquejable pels taps de qualitats petita i mitjana, ja que aquestes, a causa del seu menor valor, tenien més pes, perquè contenien més llenya i gra.⁵¹ Trincheria denunciava que aquesta mesura no faria més que encarir la matèria primera. Així mateix, denunciava que Mèxic hagués cedit a les pressions del seu veí del nord i instaurés mesures similars. El nostre home detectava que en els darrers anys s'havia produït un increment de les begudes alcohòliques arran de l'extensió de les classes mitjanes arreu del món. A cada festivitat calia la presència d'alcohol en ampolles, tapades amb taps catalans. Concretament, Trincheria opinava que Califòrnia i Mèxic, *"... por su clima y demás casuales, en no lejano tiempo consumirán la mayor parte de los tapones"*.⁵²

48. Per a l'anàlisi del suro del nord d'Àfrica, així com de la política francesa de producció i comercialització d'aquests suros vegeu PUVO, Jean-Yves; "Les suberais algériennes sous la domination française (1830-1962). Entre production et dévastation", ponència presentada al seminari *El negocio del corcho (pasado, presente y futuro)*, Jarandilla de la Vera, 13 i 14 de desembre de 1999; PUVO, Jean-Yves; "Les suberais marocaines sous le Protectorat français (1912-1956)" comunicació presentada al Congrés *Empresas e instituições em perspectiva histórica*, Aveiro, 15 i 16 de novembre de 2002. Així mateix, és interessant la lectura d'un article aparegut en el núm. 18 del Butlletí de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Palamós, el 1893, on s'explica la situació dels boscos algerians en aquells moments, donant una visió que coincideix, a grans trets, amb la de Trincheria: "Los corchos argelinos son homogéneos, no están maledados por el corch, más resultan desprovistos de goma a consecuencia de los incendios y fuertes calores que se experimentan en las regiones corcheras, que queman y disipan la savia de los alcornoques, ... los tapones fabricados con estos corchos, aún los de primera calidad, no sirven para embotellar vinos finos o espumosos, pues a pesar de aparecer en ellos calibre y finura, en general se hallan jaspeados y a menudo podridos."

49. TRINCHERIA, Marcial de; *Memoria...*; p. 34.

50. Sobre aquestes regions vegeu OLIVIER, Jean-Marc; "Les bouchonniers du sud de la France et l'équilibre socio-économique des campagnes au fil du XIXe siècle", comunicació presentada al Congrés *Suredes, fabriques i comerciants. Passat, present i futur del negoci suer*, Palafrugell, 16-18 de febrer de 2005.

51. MEDIR, Ramiro; *Historia del gremio corchero*; p. 186-187.

52. TRINCHERIA, Marcial de; *Memoria...*; p. 56.

Tot seguit, el nostre home clamava contra el lliure accés al suro en planxa i als carracs ibèrics, donat que el mercat acabaria essent acaparat per part dels exportadors de suro, els quals, alhora, eren fabricants de taps en els seus països. Aquest acaparament de matèria primera acabaria comportant manca de treball per un gran nombre d'obriers surers i tancament de fàbriques, amb el consegüent perjudici per als fabricants.⁵³ Però, a més, Trincheria reclamava la solidaritat dels propietaris forestals, en el sentit que els fabricants del mateix país eren els que donaven un preu més just al suro dels seus arbres i els que els garantien uns beneficis constants cada temporada. El projecte de Trincheria era interclassista, volia deixar de banda les diferències entre propietaris i industrials que havia conegut de sempre i apel·lava als seus companys de classe perquè col·laboressin en la salvació de la indústria interior. I prenia com a exemple del que havien comportat aquestes diferències la situació de Portugal.

La promoció de la Lliga duanera. Els viatges de Marçal de Trincheria a Portugal i Espanya i les seves repercussions

Entre els dies 4 i 7 d'abril de 1892, Marçal de Trincheria va fer unes conferències al centre de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, a Barcelona, per tal de donar a conèixer el seu projecte de Lliga duanera d'àmbit espanyol.⁵⁴ El nostre home es va presentar a fer les conferències a Barcelona amb el suport declarat de la Junta suprema de Sant Feliu de Guíxols, diverses societats científiques, la *Sociedad Económica de Amigos del País* de Girona, la Cambra de Comerç de Girona i el Govern civil de Girona. El suport rebut per part d'aquestes institucions el portà a viatjar a Madrid, el juny del mateix any, on entregà el projecte al ministre d'Estat i a l'ambaixador de Portugal. A l'estiu del mateix any viatjava a aquell país, i aprofità per recórrer diferents suredes i fàbriques per captar la realitat econòmica del negoci surer portuguès. Al llarg d'aquest primer viatge anotà diferents dades sobre producció de suro i taps, nombre d'establiments i treballadors del suro i situació de la indústria surera portuguesa en aquells moments. Per una banda, destacà que l'any 1890, mentre Portugal havia exportat suro en planxa per valor de 2.390.000 reis, Espanya ho havia fet per valor de 313.000; mentre que, pel que feia al suro

53. *Ibid*; p. 69-80.

54. No és estrany que aquestes conferències es fessin a l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI). El 30 de març del mateix any, aquesta institució va adreçar una exposició al Ministeri d'Hisenda en la qual reclamava una política de major protecció per a la indústria surera gironina. Aquesta carta, en la seva totalitat, fou publicada al núm. 2 del Butlletí de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Palamós. Sobre el IACSI, vegeu PLANAS, Jordi; *L'IACSI i l'associacionisme agrari a Catalunya, 1890-1936*, Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, Girona, 2005.

en taps, els lusitans havien exportat per valor de 721.000 reis i els espanyols per valor de 3.259.000.⁵⁵ També donà dades sobre nombre de treballadors portuguesos, que reproduïm en el quadre 1.⁵⁶

Quadre 1

Treballadors del suro portuguesos, 1892

Regió	Núm. fàbriques	Obrers en suro	Obrers artistes
Alentejo	35	383	575
Porto	---	102	73
Extremadura	20	1.880	310
Algarve	10	115	1.155

Font: Marçal de TRINCHERIA, *Memòria...*, p. 134-136.

Per *obrrers en suro* entenia els que estaven a la indústria preparadora, mentre que per *artistes* entenia els taps, carradors, triadors,...

El nostre home opinava que la situació del moment feia perillar aquests llocs de treball. Aquestes foren algunes de les idees que plantejà al llarg d'aquest primer viatge a Portugal, on destaquem una conferència que féu a l'Ajuntament de Silves, a l'Algarve. Aquesta vila, segons Trincheria, era de les poques que havia resistit a les crisis del negoci surer portuguès de 1880 fins aleshores, i els exhortà que donuessin suport al seu projecte per tal d'evitar que Silves visqués el tancament de fàbriques que havien patit Azaruja, Évora o Estremoz. Aquest primer viatge a Portugal permeté al nostre home la compilació de dades que necessitava per justificar la necessitat del seu projecte.

Aquest projecte no rebé el suport dels portuguesos. Medir citava la resposta donada per la Federació Agrícola del Districte d'Évora (on hi havia fet una conferència el 22 de juliol) al vicecònsul d'Espanya en aquella localitat, José María de Souza, que indicava que el projecte no podia tirar endavant perquè:

- No hi havia prou elements d'estudi per a la resolució del problema suro-taper a la península.

55. Íbid; p. 118-119. Aquestes dades, a grans trets, coincideixen amb les facilitades per Helder Aldegar Fonseca sobre exportació de suro des de Portugal i Espanya en el segle XIX. Concretament, aquest autor assenyala que mentre en el decenni 1880-1889 les exportacions de suro sense obrar portugueses representaven el 80,5% del total, a Espanya aquest percentatge baixava al 7,7%. En el decenni següent, el percentatge portuguès baixava al 77,6% i l'espanyol pujava al 10%. FONSECA, Helder Aldegar; *O Alentejo no século XIX. Economia e atitudes económicas*, Imprensa Nacional Casa de Moeda, Évora, 1996; p. 59.

56. PESTANA, Miguel; "A evolução do sector corticeiro em Portugal"; p. 5, indica que al 1890 hi havia en tot Portugal 2.539 treballadors surers, xifra que arribaria a 7.000 el 1914. Fonseca puja aquesta xifra fins a 3.616, dels quals, 216 treballaven en petits establiments i 3.400 en fàbriques pròpiament dites. FONSECA, Helder Adegar; *O Alentejo...*; p. 63.

- La indústria tapera dels dos països lluitava contra les dificultats que li imposaven la concurrència dels països on les màquines perfeccionades eren els principals agents del treball industrial.
- La protecció mitjançant les tarifes duaneres arruïnaria l'agricultura dels dos països.
- La igualtat de drets duaners afavoria la indústria espanyola.
- Era impossible establir la igualtat de condicions econòmiques de les dues nacions i no hi havia base segura i seriosa per al dret de reciprocitat.
- Les dificultats eren la col·locació dels suros ordinaris, per la competència dels suros africans.
- La Lliga duanera provocaria una guerra a mort dels altres països productors de suro.⁵⁷

Fins avui, que jo sàpiga, Ramiro Medir i Miquel Juanola⁵⁸ són els únics estudiosos que han dedicat un nombre mínim de pàgines a la Lliga duanera de Marçal de Trincheria. Ambdós finalitzen les seves observacions esmentant la resposta de la Federació Agrícola d'Èvora i indicant que aquí s'acabà el projecte. En realitat, el projecte no fou abandonat encara. Trincheria féu el viatge a Portugal l'estiu de 1892 amb les idees generals sobre el seu projecte, però pendent de desenvolupar-les posteriorment. No en va, el seu llibre fou publicat al març de 1893, amb totes les dades que havia compilat en aquell viatge. Al llarg de la primavera d'aquell any el féu arribar a diferents institucions intentant convèncer-los de la viabilitat del projecte, i a l'estiu iniciava un nou viatge al país lusità.

El 4 de juliol el *Diario do Alentejo*, d'Èvora, publicava la notícia relativa a la conferència que Marçal de Trincheria faria el dia següent, i aprofitava per criticar el fet que els estrangers tinguessin suro peninsular fàcilment i que gravessin les entrades de taps a preus elevats: *"La especulación gananciosa de los extranjeros no se limita a la implantación de la industria taponera en sus respectivos países, va más allá de los sagrados derechos de las gentes, para hacer el uso conveniente de la materia prima que tan ingenuamente les entregamos, recorre a la pauta aduanera y con ella lanza la sentencia de muerte a nuestra industria, y así, libre de nuestra concurrencia, obliga a sus conciudadanos a consumir sus productos malos, imperfectos y excesivamente caros"*.⁵⁹

La següent conferència la donà el 10 de juliol, a Estremoz, amb assistència de l'alcalde d'aquella localitat i de diversos treballadors del suro. I per al 16 de juliol estava previst que en fés una altra a la Societat de Geografia de Lisboa. Però aquell mateix dia, Luciano Cordeiro, president d'aquella institució, li enviava una

57. MEDIR, Ramiro; *Historia del gremio corchero*; p. 192-193.

58. JUANOLA, Miquel; "Cassà, en la defensa..."; p. 278-281.

59. TRINCHERIA, Marçal de; *Documentos traducidos de algunos periódicos portugueses y de algunas cartas recibidas por el autor, todo de referencia a la reciente campaña que nuevamente hice en Portugal*; Imprenta de Pablo Puigblanquer, Girona, 1893; p. 3-6. Com el seu nom indica, en aquest llibre l'autor compila textos diversos de la seva campanya de 1893. Els textos estan traduïts al castellà, per la qual cosa, els reproduïm en aquesta llengua.

carta en la qual indicava: "...los principios de la Sociedad de Geografía de Lisboa, y las circunstancias del momento, no permiten a la Dirección facilitar a vuestra excelencia sus salones para la conferencia de propaganda que V. Exª desea dar en ellos".⁶⁰ Per tot plegat, Trincheria enviava una carta al rei de Portugal, on es planyia d'haver de suspendre les activitats que tenia previst fer a Lisboa:

"El triste y reciente hecho consumado, que lamento, ha motivado el CESE en mi propaganda económica, así como los nobles y humanitarios sacrificios de tan levantado proceder no podrán ser explotados en sus palpitantes deseos de enturbiar las aguas cristalinas de una amistad que en nada afecta a nuestra independencia".⁶¹

Trincheria no solament hagué de suspendre les activitats que havia de fer a Lisboa, sinó que abandonà Portugal. De retorn cap a Catalunya, féu una conferència a San Vicente de Alcántara, el 2 d'agost, i adreçà un comunicat a la reina regent el dia 20 sol·licitant que es tingués en compte el seu projecte. Però el projecte, a final d'any, era mort, malgrat els elogis rebuts per part de totes les institucions que en tingueren coneixement. Són dignes de menció les observacions de dos importants industrials com el ganxó Josep Batet i Camps⁶² i el cassanenc Josep Gruart Poch.⁶³ Mentre el primer opinava que "*la Liga Aduanera de España con Portugal concebida y propuesta por el señor de Trincheria, es el áncora de salvación de la única industria genuinamente española, de la industria taponera*"⁶⁴, Gruart indicava que "*la Liga Aduanera hispano-portuguesa cortaría de raíz toda competencia y aseguraría a la Península Ibérica el completo dominio de los mercados del mundo*".⁶⁵

El suport a la Lliga Franco-Colonial de 1892

Entremig dels dos viatges a Portugal, el 20 de novembre de 1892, se celebrava a Ceret, al Vallespir, una conferència promoguda pel *Comité de Defense de la production du liège et de l'industrie bouchonnière*, on hi participà Marçal de Trincheria. Fou presentat per l'advocat local Joseph Delmas i entre els participants s'hi destacaven els

60. *Ibid*; p. 11.

61. *Ibid*; p. 14.

62. Josep Batet i Camps (Sant Feliu de Guíxols, 1864-1930). La casa Batet fou fundada per Benet Batet el 1801 i continuada pel seu fill Josep Batet i Granés. Josep Batet i Camps obrí sucursals a Reims i Mainz i establí representants arreu del món. El 1881 instal·là les primeres màquines i el 1888 guanyà una medalla d'or a l'exposició universal de Barcelona. Fou president de la Cambra de Comerç de Sant Feliu de Guíxols (1911-1918), de la Unión Nacional Corchera, diputat provincial i comendador de la Orden de Isabel la Católica. Als anys noranta incorporà els seus fills al negoci, constituint la societat *José Batet e Hijos*, existent fins als anys seixanta del segle XX. Vegeu CABANA, Francesc; *Fábricas i empresarios. Els protagonistas de la Revolució industrial a Catalunya*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1994; vol. IV; p. 304-305, i MEDIR, Ramiro; *Historia del gremio corchero*; p. 427.

63. Josep Gruart Poch, fabricant de taps, president de la secció local a Cassà, del *Fomento de la Industria Nacional Corcho-Taponera* i alcalde de Cassà de la Selva en l'època objecte d'aquest treball. Sobre les seves activitats de suport a la indústria surera vegeu JUANOLA, Miquel; "Cassà, en la defensa..."; p. 284-287.

64. TRINCHERIA, Marçal de; *Documentos...*; p. 64.

65. *Ibid*; p. 65.

propietaris i industrials agullanencs Jaume Perxés i Joaquim Bech de Careda.⁶⁶ El que s'hi defensava era fer el mateix que amb la Lliga duanera hispano-portuguesa, una lliga comercial entre França i les seves colònies del nord d'Àfrica per tal de protegir el suro d'aquelles regions de les indústries estrangeres. Com hem indicat, França disposava d'importants superfícies d'alzina surera, sobretot al sud del país, però la seva qualitat sempre fou inferior a la de les suredes catalanes. Al llarg del segle XIX les superfícies i les qualitats dels suros francesos havien disminuït.⁶⁷ Les ocupacions i colonitzacions del Magreb deixaren en mans franceses àmplies explotacions de suros. Algèria, ocupada el 1830, disposava d'unes superfícies de 440.000 hectàrees de suro al decenni de 1870 i les exportacions d'aquesta matèria primera passaren de 48.500 quintars el 1877 a 420.000 el 1913.⁶⁸ El 1881 s'establí un protectorat a Tunísia, deixant en mans franceses 226.000 hectàrees. I el 1911, amb la colonització del Marroc es disposava d'unes 250.000 hectàrees.⁶⁹ Però les autoritats metropolitanes tingueren molts problemes per controlar l'accés a aquestes suredes. El que Trincheria promogué a Ceret el 20 de novembre de 1892 era el control absolut per part de les autoritats metropolitanes franceses del suro de les seves colònies del nord d'Àfrica i uns aranzels més elevats per als compradors d'altres països.

Trincheria era coneixedor de les característiques de les suredes a escala mundial, i sabia de la inferioritat dels suros francesos i africans respecte als ibèrics. Però també era conscient de la forta atracció que aquests suros podien tenir per part de les fàbriques de cervesa i vins de qualitat mitjana-baixa alemanyes i del centre i est d'Europa. Per això, propugnava que entre França i les seves colònies del Magreb es fés una Lliga similar a la que s'havia de fer a la península ibèrica.

Tant Medir com Juanola tracten molt de passada aquesta incursió a Ceret. Juanola indica que s'hagué de suspendre degut a la forta inestabilitat política que hi havia a la França del moment.⁷⁰ El mateix Trincheria féu esment en el seu llibre a aquest projecte francès, citant-lo de manera molt general.⁷¹ A la llarga, la metròpoli mai no arribà a desenvolupar una explotació sistemàtica de les suredes nord-africanes. Per una banda, l'existència de *lobbys* locals, sobretot al departament d'Òlt e Garona, destinats a la protecció de la producció local, frenà les importacions de matèria primera cap a la colònia. Així mateix, és digne de menció la presència d'un nombre considerable de comerciants d'altres països al Magreb, amb un accés sense

66. Joaquim Bech de Careda i Olivas (Agullana, 1850-1926). Propietari i fabricant de taps. El 1891 fundà la societat *Bech de Careda Hermanos*, amb sucursal a Mainz, destinada a la fabricació i compra-venda de taps de suro. El seu mercat eren els països del centre i est d'Europa. Amb diferents entrebancs, l'empresa subsistí fins el 1965. Vegeu ALVARADO, Joaquim; *El negoci del suro...*; p. 14-18, 69-76, 117-131 i 159-169.

67. Puyo, Jean-Yves; "L'opposition entre liège métropolitain et liège colonial: le "paradoxe" français (1860-1940)", comunicació presentada al Congrés *Suredes, fabriques i comerciants. Passat, present i futur del negoci surer*, Palafrugell, 16-18 de febrer de 2005; p. 3-5.

68. *Ibid*; p. 9-10.

69. *Ibid*; 10-11.

70. JUANOLA, Miquel; "Cassà, en la defensa..."; p. 283.

71. TRINCHERIA, Marçal de; *Memoria...*; p. 153-159.

dificultats al suro d'aquelles regions. És per això que cal remarcar la “paradoxa” que troba Jean-Yves Puyo:

“Alors qu’au milieu des années trente, la France et ses possessions d’Afrique du Nord représentent 37,5% de la production mondiale de liège brut (Algérie, 23,5% - France métropolitaine, 9% - Tunisie, 3,5% - Maroc, 1,15%), soit une quasi égalité avec le Portugal (37%) et loin devant l’Espagne (21,5%), la fière française métropolitaine de transformation du liège se procure toujours sur le marché international entre un tiers et cinquante pour cent de ses besoins”⁷²

Consideracions finals

Marçal de Trincheria va morir a Girona el 17 de novembre de 1898, sense que els seus projectes tressin endavant. Foren víctimes de la dicotomia entre economia i política que hi havia a l’Europa de la fi del segle XIX. La indústria surera portuguesa era conscient de la seva inferioritat respecte a l’espanyola (millor dit, la catalana). Les justificacions de la Federació Agrícola d’Èvora per no donar suport al projecte no són prou convincents, ha d’haver-hi quelcom més que se’ns escapa. Aquest “quelcom més” entenem que s’ha d’anar a buscar en la política i en les tradicionals (i fonamentades) suspicàcies que Espanya sempre ha despertat a Portugal. És molt significatiu que a la carta que Trincheria adreçà al rei de Portugal el 21 de juliol de 1893 feia esment a una “*amistad que en nada afecta a la mutua independencia*”.⁷³ I el mateix dia, al *Jornal do Commercio*, de Lisboa, el nostre home hi publicava un article que acabava dient:

“...en las diversas conferencias que he dado, tanto en Portugal, como en España y el Rosellón (Francia), ni una palabra he vertido jamás referente a política de partido, pues siempre y cuando he tratado de mi tema, ha sido la exposición exclusivamente económica” (el subratllat és meu)⁷⁴

La qüestió que sembla planar és aquesta: la por de la superioritat de la indústria surera espanyola enfront de la portuguesa, unes suspicàcies que s’estenien a nivell polític.

A més, cal afegir-hi el paper d’Anglaterra. Des de la primera meitat del segle XIX localitzem firmes angleses adquirint suro portuguès. El 1870 la casa Bucknall, amb seu a Londres com a negociants de suro des del segle anterior, va traslladar-se a Lisboa. I des de 1823 trobem els Reynolds instal·lats a Portugal i adquirint matèria primera.⁷⁵ Al decenni de 1890 aquestes empreses i moltes altres enviaven suro en planxa des de Portugal cap a Anglaterra; per tant no tenien cap interès que la Lliga duanera tress endavant. Com és sabut, d’ençà del segle XVIII, les estretes relacions entre anglesos i portuguesos ha provocat una pràctica dependència

72. PUYO, Jean-Yves; “L’opposition entre liège...”; p. 12.

73. TRINCHERIA, Marçal de; *Documentos...*; p. 14.

74. *Ibid*; p. 17-18.

75. GUIMARAES, Paulo; “O comércio da cortiça no Alentejo e os seus actores: os mercados do mato”; comunicació presentada a la reunió de l’acció integrada hispano-portuguesa *O sector da cortiça na Península Ibérica. Evolução recente e expectativas a médio prazo*, Porto, 3 i 4 de desembre de 2001. Vegeu també PESTANA, Miguel; “A evolução...”; p. 6.

d'aquests respecte als britànics, sobretot a nivell econòmic.⁷⁶ Tot i així, hem de remarcar que Trincheria sempre dirigí els seus atacs a la política aranzelària dels Estats Units que, de retruc, arrossegava la de Mèxic. Els nord-americans s'estaven assolint el control del mercat mundial del suro com a matèria primera, quan encara no es coneixia l'aglomerat.⁷⁷ En els decennis posteriors aquesta política d'acaparament de suro per part dels Estats Units, ja denunciada per Trincheria, s'accentuaria molt més.⁷⁸

Per tant, veiem com Marçal de Trincheria fou un dels principals protectors i promotors de la indústria surera ibèrica. Fou l'únic en la seva època que, a més de defensar els interessos de la indústria surera (bàsicament, catalana) estigué al corrent del que passava a Portugal, i de la necessitat de constituir una aliança econòmica per tal de facilitar la protecció de les indústries sureres de tots dos països. La referència fou clara: el Zollverein, una aproximació al "mercat comú" que havia constituït Alemanya al voltant de Centre-Europa per a facilitar la circulació dels productes d'aquestes regions lliurement i fer front a les dificultats que poguessin plantejar altres països.

Així mateix, Marçal de Trincheria fou dels únics que intentà agrupar els interessos dels propietaris forestals i dels industrials tapers. En aquest aspecte, la seva filiació cassanenca fou un dels aspectes clau en la configuració de les idees del nostre personatge. Per una banda, com a propietari de suredes, era conscient dels beneficis que la seva explotació reportava a les economies d'aquest sector social. Per altra banda, residia en una localitat on la indústria s'havia conegut des d'etapes molt inicials, on s'havia consolidat una tradició de fabricació de taps des d'unes quantes generacions anteriors i on es vivien molt intensament tots els moviments que podien afavorir o perjudicar aquesta activitat. Nogensmenys, hem de recordar que el mateix any que Trincheria presentava el seu projecte de Lliga duanera, 1892, era l'any que a Cassà es constituïa el *Fomento de la Industria Nacional Corcho-Taponesa*, fou el primer municipi surer on s'implantà la secció local d'aquest organisme. Marçal de Trincheria, un olotí d'origen, visqué de primera mà com Cassà girava al voltant del suro i s'implicà plenament en la defensa dels interessos surers, que eren els interessos cassanencs.

76. Sobre les relacions econòmiques entre Gran Bretanya i Portugal vegeu PEDREIRA, José Miguel; "Obstáculos a la industrialización..."; p. 43-51.

77. Al darrer quart del segle XIX els Estats Units seran sobretot compradors de matèria primera més que de taps elaborats, a diferència de la major part dels països europeus. Al 1877 els nord-americans compraren 512.360 kg. de suro, el 28% de les compres de suro espanyol sense obrar anaren a aquell país. En anys posteriors aquesta xifra es reduiria. El 1884 els Estats Units adquiriren 314.413 kg. i el 1896 358.572 kg., un 12% i un 8% del total d'aquestes exportacions. En canvi les compres de taps per part dels nord-americans representà sempre un percentatge molt baix. Dades extretes de la *Estadística del Comercio Exterior de España*. Vegeu també PAREJO, Francisco Manuel; "Siglo y medio de comercio exterior de productos corcheros en España, 1849-1999"; *Asociación española de historia económica. Documentos de trabajo*, 2004.

78. Sobre la política nord-americana al voltant del mercat mundial del suro vegeu SALA, Pere; *Manufacturas de Corcho SA...*

